Tóth Norbert

A fenntartások és kifogások szerepe és jelentősége a nemzetközi jogban és a nemzetközi kapcsolatokban

Dialóg Campus

Tóth Norbert

A FENNTARTÁSOK ÉS KIFOGÁSOK SZEREPE ÉS JELENTŐSÉGE A NEMZETKÖZI JOGBAN ÉS A NEMZETKÖZI KAPCSOLATOKBAN

Dialóg Campus Kiadó ❖ Budapest

A kiadvány a KÖFOP-2.1.1-VEKOP-15-2016-00001 „A közszolgáltatás komplex kompetencia, életpálya-program és oktatás technológiai fejlesztése” című projekt keretében jelent meg.

A kézirat lezárva:
2016. november 30.

Szerző
Dr. Tóth Norbert

Olvasószerkesztő
Szarvas Melinda

© Dialóg Campus Kiadó, 2018

© A szerző, 2018

A mű szerzői jogilag védett. Minden jog, így különösen a sokszorosítás, terjesztés és fordítás joga fenntartva. A mű a kiadó írásbeli hozzájárulása nélkül részeiben sem reprodukálható, elektronikus rendszerek felhasználásával nem dolgozható fel, azokban nem tárolható, azokkal nem sokszorosítható és nem terjeszthető.

1. TARTALOM

1. A FENNTARTÁSOK 5
1.1. A fenntartásokról általában 5
1.2. A fenntartások jelentősége az állam szempontjából 10
2. A FENNTARTÁSOKHOZ FŰZÖTT KIFOGÁSOK 13
2.1. A kifogásokról általában 13
2.2. A kifogások jelentősége az állam szempontjából 14
FELHASZNÁLT IRODALOM: 16

1. A FENNTARTÁSOK

1.1. A fenntartásokról általában

A fenntartás intézménye a XIX. század végén jelent meg annak köszönhetően, hogy a nemzetközi szerződéseket kidolgozó diplomáciai konferenciákon a korábbi egyhangúsági elvet fokozatosan elkezdte felváltani a többségi elv.[1] Azaz a szerződések végleges szövegének megállapításához az esetek többségében már nincs szükség a résztvevők konszenzusára. Ez fokozottan igaz volt az olyan értekezletekre és szerződésekre, amelyeknek nagyszámú résztvevője volt.

A szerződések jogáról szóló 1969. évi bécsi egyezmény[2] (VCLT)[3] értelmében a *fenntartás „olyan bárhogyan fogalmazott és nevezett egyoldalú nyilatkozat,[4] amellyel valamely állam egy szerződés aláírása, megerősítése, elfogadása, jóváhagyása, vagy ahhoz történő csatlakozása során kifejezésre juttatja, hogy a szerződés bizonyos rendelkezéseinek jogi hatályát a reá való alkalmazásban kizárni vagy módosítani óhajtja.”*[5]

Az 1986. évi – még nem hatályos[6] – az államok és nemzetközi szervezetek, valamint nemzetközi szervezetek egymás között kötött szerződéseiről szóló bécsi egyezmény ugyanígy fogalmaz, és lehetővé teszi nemzetközi szervezetek számára is fenntartások tételét.[7]

Az államok szerződésekben való államutódlásáról szóló 1978. évi bécsi egyezmény megállapítja, hogy államutódláskor is tehető fenntartás, mégpedig az úgynevezett utódlási közléssel azonos időpontban.[8]

A Nemzetközi Jogi Bizottság 2011-ben elfogadott „szerződésekhez fűzött fenntartásokra vonatkozó gyakorlati iránymutatása” a fenti fogalmi elemeket összefoglaló definíciót tartalmaz, eszerint „a *fenntartás olyan bárhogyan fogalmazott és nevezett egyoldalú nyilatkozat, amellyel valamely állam vagy nemzetközi szervezet egy szerződés aláírása, megerősítése, elfogadása, jóváhagyása, vagy ahhoz történő csatlakozása, vagy államok esetén a szerződésre vonatkozó utódlási közlés során kifejezésre juttatja, hogy a szerződés bizonyos rendelkezéseinek jogi hatályát a reá való alkalmazásban kizárni vagy módosítani óhajtja.”*[9]

A fenti fogalom-meghatározás kiterjed azokra a fenntartásokra is, amelyek célja vagy a szerződés meghatározott rendelkezései jogi hatásainak módosítása vagy kizárása, vagy pedig a szerződés egészének alkalmazását akarja kizárni meghatározott aspektusok tekintetében.[10]

Ugyancsak fenntartásként kell értelmezni azokat az egyoldalú nyilatkozatokat, amelyekkel egy állam vagy nemzetközi szervezet úgy próbál kibújni egy kötelezettség alól, hogy az azt tartalmazó

---

1 Lachs, Manfred (1962): *A többoldalú nemzetközi szerződések*. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. 129–130.

2 A VCLT-nek jelenleg (2016. 12. 07.) 114 részes állam van. Magyarországon kihirdette az 1987. évi 12. tvr.

3 Írásomban az 1969. évi bécsi egyezmény angol nyelvű rövidítését is használni fogom.

4 Megjegyzendő, hogy a szerződés francia hiteles szövege a „déclaration”, míg az angol verzió a „statement” kifejezést tartalmazza.

5 Lásd a hivatkozott egyezmény 2. cikk (1) bekezdésének d) pontját.

6 A szerződés hatálybalépéséhez még egy állam megerősítése szükséges. https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XXIII-3&chapter=23&clang=_en/ (A letöltés dátuma: 2016. 12. 07)

7 Lásd az 1986. évi bécsi egyezmény 2. cikk (1) bekezdésének d) pontját.

8 Lásd az 1978. évi bécsi egyezmény 2. cikk (1) bekezdésének j) pontját.

9 Lásd A Nemzetközi Jogi Bizottság 2011-ben elfogadott szerződésekhez fűzött fenntartásokra vonatkozó gyakorlati iránymutatásának 1.1. alpont 1. bekezdését.

10 Lásd A Nemzetközi Jogi Bizottság 2011-ben elfogadott szerződésekhez fűzött fenntartásokra vonatkozó gyakorlati iránymutatásának 1.1. alpont 2. bekezdését.

rendelkezést nyilatkozatával átfogalmazza, jóllehet álláspontja szerint ez az eredeti szöveggel megegyező jelentésű.[11]

Szintén fenntartásként kell kezelni a területi hatályt korlátozó nyilatkozatokat, vagyis azt az esetet, amikor egy állam nem vállalja a szerződés vagy egy része alkalmazását az ország teljes területén. Az ilyen nyilatkozatokra leggyakrabban úgynevezett szövetségi záradék alapján kerül sor, amelyet egy sor nemzetközi szerződés eleve amúgy is tartalmaz.[12] Az adott szerződés rendelkezéseinek korlátozása vagy kizárása oly módon is lehetséges, hogy a nyilatkozat célja látszólag az, hogy a területi hatályt kiterjessze, és természetesen ez is fenntartásként értékelendő[13]

Azonos tartalmú fenntartást több állam, illetve nemzetközi szervezet közösen is tehet (együttes nyilatkozat), azonban maga a fenntartás ilyen esetekben is egyoldalúnak minősül.[14]

Abban az esetben, ha az érintett nemzetközi szerződés kifejezetten lehetőséget biztosít az egyezmény rendelkezéseivel vagy azok egy részével szemben fenntartások tételére, az ilyen nyilatkozatokat a szerződés által kifejezetten megengedett fenntartásoknak nevezzük.[15]

A fenntartástól különbözik az úgynevezett *értelmező nyilatkozat*, amely ugyan szintén az állam vagy a nemzetközi szervezet egyoldalú nyilatkozata, de azzal az állam vagy nemzetközi szervezet csak a szerződés valamely rendelkezését igyekszik pontosítani vagy tisztázni.[16] Természetesen értelmező nyilatkozatot is lehet együttesen tenni, és ez ebben az esetben sem jelenti azt, hogy a nyilatkozat ne volna egyoldalú.[17] Az értelmező nyilatkozatok és fenntartások között nyilván nem az elnevezésük alapján lehet különbséget tenni, mivel mindkét egyoldalú nyilatkozat-típust nevezhetik bárhogyan az államok a gyakorlatban, hanem a kiváltani szándékozott joghatás alapján. Ez jogértelmezéssel történhet, amelyet jóhiszeműen, a kifejezések eredeti jelentése és az érintett szerződés fényében kell elvégezni oly módon, hogy az egyoldalú nyilatkozat kiadójának szándéka megállapítható legyen.[18] A nyilatkozat elnevezése ugyan nem „perdöntő", de a kiváltani szándékozott joghatás indikátora lehet adott esetben.[19]

Az államok vagy nemzetközi szervezetek egyoldalú nyilatkozatai azonban nem csak fenntartások vagy értelmező nyilatkozatok lehetnek. A *feltételes értelmező nyilatkozatok* például olyan egyoldalú deklarációk, amelyekkel az azt megfogalmazó állam vagy nemzetközi szervezet valamely nemzetközi szerződés kötelező hatályának elismerésekor azt kívánja kifejezni, hogy csak azzal a feltétellel válik az egyezmény részesévé, ha azt vagy annak meghatározott rendelkezéseit a nyilatkozatban megfogalmazottaknak megfelelően értelmezik.[20] A Nemzetközi Jogi Bizottság azon az állásponton van, hogy a feltételes értelmező nyilatkozatokra is a fenntartásokra vonatkozó szabályokat kell alkalmazni.[21]

Ezenkívül a nemzetközi szerződések jogában ismeretesek olyan egyoldalú *állami* nyilatkozatok (*el nem ismerési nyilatkozatok*) is, amelyekkel az adott ország azt kívánja jelezni, hogy a szerződéshez való csatlakozása nem jelenti valamely abban részes, a nyilatkozatban megnevezett entitás független

11 Lásd A Nemzetközi Jogi Bizottság 2011-ben elfogadott szerződésekhez fűzött fenntartásokra vonatkozó gyakorlati iránymutatásának 1.1.2 alpontját.

12 Lásd A Nemzetközi Jogi Bizottság 2011-ben elfogadott szerződésekhez fűzött fenntartásokra vonatkozó gyakorlati iránymutatásának 1.1.3 alpontját.

13 Lásd A Nemzetközi Jogi Bizottság 2011-ben elfogadott szerződésekhez fűzött fenntartásokra vonatkozó gyakorlati iránymutatásának 1.1.4 alpontját.

14 Lásd A Nemzetközi Jogi Bizottság 2011-ben elfogadott szerződésekhez fűzött fenntartásokra vonatkozó gyakorlati iránymutatásának 1.1.5 alpontját.

15 Lásd A Nemzetközi Jogi Bizottság 2011-ben elfogadott szerződésekhez fűzött fenntartásokra vonatkozó gyakorlati iránymutatásának 1.1.6 alpontját.

16 Lásd A Nemzetközi Jogi Bizottság 2011-ben elfogadott szerződésekhez fűzött fenntartásokra vonatkozó gyakorlati iránymutatásának 1.2. alpontját.

17 Lásd A Nemzetközi Jogi Bizottság 2011-ben elfogadott szerződésekhez fűzött fenntartásokra vonatkozó gyakorlati iránymutatásának 1.2.1 alpontját.

18 Lásd A Nemzetközi Jogi Bizottság 2011-ben elfogadott szerződésekhez fűzött fenntartásokra vonatkozó gyakorlati iránymutatásának 1.3.1 alpontját.

19 Lásd A Nemzetközi Jogi Bizottság 2011-ben elfogadott szerződésekhez fűzött fenntartásokra vonatkozó gyakorlati iránymutatásának 1.3.2 alpontját.

20 Lásd A Nemzetközi Jogi Bizottság 2011-ben elfogadott szerződésekhez fűzött fenntartásokra vonatkozó gyakorlati iránymutatásának 1.4.1 alpontját.

21 Lásd A Nemzetközi Jogi Bizottság 2011-ben elfogadott szerződésekhez fűzött fenntartásokra vonatkozó gyakorlati iránymutatásának 1.4.2 alpontját.

államként való elismerését.[22] Hasonlóképpen olyan egyoldalú nyilatkozatok is léteznek, amelyekben az állam vagy nemzetközi szervezet pusztán azt kívánja közölni a többi részes féllel, hogy belső jogában milyen módon kívánja a szerződést végrehajtani. Amennyiben az ilyen deklaráció nem kívánja módosítani vagy kizárni a szerződés vagy meghatározott részei jogi hatályát, nem értékelhető sem fenntartásként, sem pedig értelmező nyilatkozatként. Végül olyan egyoldalú nyilatkozatok is léteznek, amelyeket az állam vagy nemzetközi szervezet azért tesz, mert az érintett nemzetközi szerződés úgy rendelkezik, hogy bizonyos részei csak akkor teremtenek kötelezettséget, ha arról a szerződő fél egyoldalú nyilatkozatban kifejezetten rendelkezik (*opcionális nyilatkozatok*), avagy ennek fordítottja is létezik, az ilyen kötelezettség nyilatkozattal kizárható.[23]

Mind a fenntartásoknak, mind az értelmező nyilatkozatoknak léteznek alternatívái, amelyekkel ugyanaz a hatás érhető el. A fenntartás helyett magába a nemzetközi szerződésbe is beépíthető egy olyan klauzula, amelynek a célja az, hogy az egyezmény hatályát a felek korlátozzák.[24] A szerződés alkalmazását persze az is gyengítheti, ha magát a szöveget „tűzdelik tele" a kodifikátorok olyan kifejezésekkel, amely a végrehajtását jelentősen megnehezíti. Emellett – amennyiben a szerződés lehetőséget biztosít arra, hogy bizonyos rendelkezései alól a részes felek kiszerződjenek – egy további nemzetközi szerződéssel is elérhető az amúgy hagyományosan fenntartásokkal kiváltott hatás, vagyis az „alap" nemzetközi megállapodás nem vagy részleges alkalmazása.[25] Az értelmező nyilatkozat alternatívája a szerződésbe illesztett értelmező rendelkezések, vagy a szerződéssel összefüggésben később elfogadott értelmező megállapodás lehet.[26]

A fenntartások tételének eljárási szabályai az alábbiakban összegezhetők. Fenntartás kizárólag írásban tehető, és amennyire lehetséges, tartalmaznia kell a saját indokait is.[27] Fenntartás tételére külön meghatalmazás nélkül az a személyi kör jogosult az államok, illetve nemzetközi szervezetek részéről, akik nemzetközi szerződések szövegének megállapításában és megkötésében is részt vehetnek ilyen módon. Így mindenekelőtt államfők, kormányfők, külügyminiszterek és *relációban* a külképviseletvezetők minősülnek ilyennek, míg más állami vezetők vagy akár kormánytisztviselők részére külön meghatalmazást kell kiállítani. A fenntartást közölni kell a többi szerződő féllel, mégpedig a letéteményes útján, amennyiben pedig nincs a szerződésnek letéteményese, közvetlenül kell értesíteni a szerződésben részes többi felet (diplomáciai csatorna).[28] A letéteményesnek nemcsak értesítési kötelezettsége van, hanem azt is megvizsgálja, hogy a fenntartás érvényes-e, vagy sem.[29] Abban az esetben, ha a fenntartást a szerződés szövegének megállapításakor (hitelesítés) teszi valamely állam vagy nemzetközi szervezet, azt a szerződés kötelező hatályának elismerésekor (megerősítés, csatlakozás, elfogadás stb.) meg kell erősíteni.[30] Ha a szerződés aláírása a szöveg hitelesítését és a kötelező hatály elismerését is jelenti egyszerre, akkor természetesen nincs szükség újbóli megerősítésre.[31]

22 Lásd A Nemzetközi Jogi Bizottság 2011-ben elfogadott szerződésekhez fűzött fenntartásokra vonatkozó gyakorlati iránymutatásának 1.5.1 alpontját.

23 Lásd A Nemzetközi Jogi Bizottság 2011-ben elfogadott szerződésekhez fűzött fenntartásokra vonatkozó gyakorlati iránymutatásának 1.5.3 alpontját.

24 Lásd A Nemzetközi Jogi Bizottság 2011-ben elfogadott szerződésekhez fűzött fenntartásokra vonatkozó gyakorlati iránymutatásának 1.7.1 alpontját.

25 Uo.

26 Lásd A Nemzetközi Jogi Bizottság 2011-ben elfogadott szerződésekhez fűzött fenntartásokra vonatkozó gyakorlati iránymutatásának 1.7.2 alpontját.

27 Lásd A Nemzetközi Jogi Bizottság 2011-ben elfogadott szerződésekhez fűzött fenntartásokra vonatkozó gyakorlati iránymutatásának 2.1.1-2.1.2. alpontjait.

28 Lásd A Nemzetközi Jogi Bizottság 2011-ben elfogadott szerződésekhez fűzött fenntartásokra vonatkozó gyakorlati iránymutatásának 2.1.5 alpontját.

29 Lásd A Nemzetközi Jogi Bizottság 2011-ben elfogadott szerződésekhez fűzött fenntartásokra vonatkozó gyakorlati iránymutatásának 2.1.7 alpontját.

30 Lásd A Nemzetközi Jogi Bizottság 2011-ben elfogadott szerződésekhez fűzött fenntartásokra vonatkozó gyakorlati iránymutatásának 2.2.1 alpontját.

31 Lásd A Nemzetközi Jogi Bizottság 2011-ben elfogadott szerződésekhez fűzött fenntartásokra vonatkozó gyakorlati iránymutatásának 2.2.2 alpontját.

Bizonyos esetekben nem tehető fenntartás:

- a szerződés kifejezetten tiltja fenntartások tételét;
- a szerződés rendelkezései alapján csak meghatározott fenntartások tehetők;
- a fenntartás ellentétes a szerződés céljával vagy tárgyával;
- elkésett fenntartás;
- kétoldalú szerződések.

a) A szerződésben kifejezetten tiltott fenntartások esete

Amennyiben a nemzetközi szerződés tiltja fenntartások tételét valamely rendelkezése vagy azok mindegyikével szemben, vélelmezni kell, hogy az ilyen rendelkezésekkel kapcsolatban tett nyilatkozat nem minősül fenntartásnak. Ugyanakkor, ha a nyilatkozat valamely rendelkezés jogi hatását módosítani vagy kizárni akarja, úgy az ilyen deklaráció mégis fenntartásnak minősül.[32] Háromféle fenntartás képzelhető el ennek az alesetnek a kapcsán. Elképzelhető, hogy a szerződés a teljes dokumentum vonatkozásában tiltja fenntartások tételét. Ezenkívül az is lehetséges, hogy az egyezmény csak meghatározott rendelkezéseivel szemben tiltja meg fenntartások fűzését. Végül ismerünk olyan helyzeteket is, amikor meghatározott fenntartások tételét nem teszi lehetővé a szerződés. A Nemzetközi Büntetőbíróság 1998. évi római statútuma például olyan nemzetközi szerződés, amelynek egyetlen rendelkezésével szemben sem tehető fenntartás:

„Ehhez a statútumhoz nem fűzhető fenntartás."[33]

A menekültek jogállásáról szóló 1951. évi genfi egyezmény pedig jó példa a másodikként említett esetcsoportra:

„1. Aláírás, megerősítés vagy csatlakozás alkalmával bármely állam fenntartást tehet az Egyezmény cikkeihez, kivéve az 1., 3., 4., 16 (1)., 33. és 36-46. cikkeket.

2. Bármely állam, amely e cikk 1. bekezdésével összhangban fenntartást tesz, az Egyesült Nemzetek Főtitkárához intézett közléssel, bármikor visszavonhatja azt."[34]

Az utolsóként hivatkozott alkategóriára nem könnyű példát mondani, és a dolog természete szerint a második és harmadik esetcsoport között komoly átfedések lehetnek a gyakorlatban.

b) A szerződés csak meghatározott fenntartások tételét teszi lehetővé.

Meghatározott fenntartások alatt olyan nyilatkozatokat kell érteni, amelyeket az adott szerződés kifejezetten nevesít. Az ilyen fenntartásra példa az alapvető szabadságok és emberi jogok védelméről szóló 1950. évi római egyezmény, amelynek 57. cikke szerint:

„1. Az Egyezmény aláírása vagy a megerősítésről szóló okirat letétbe helyezése alkalmával bármely állam az Egyezmény minden egyedi rendelkezésével kapcsolatban fenntartást tehet annyiban, amennyiben a területén ebben az időpontban hatályban levő valamely törvény nincs összhangban e rendelkezéssel. A jelen Cikk alapján általános jellegű fenntartásokat nem lehet tenni.

2. A jelen Cikk alapján tett fenntartásnak tartalmaznia kell a vonatkozó törvény rövid leírását."[35]

c) A szerződés tárgyával vagy céljával ellentétes fenntartás

Valamely fenntartás akkor nem egyeztethető össze a szerződés tárgyával vagy céljával, ha oly módon érinti annak általános irányvonalához szükséges valamely lényegi elemét, hogy az gyengíti a szerződés létét.

Ez a rendelkezés, bár jogosultsága nehezen vitatható, sok problémát okoz a gyakorlatban, pontosan sok kérdést vet fel. Egyfelől, ki jogosult megállapítani azt, hogy pontosan mely rendelkezések minősülnek az adott egyezmény lényegi elemének? Nyilván, a szerződésértelmezés módszerei-

32 Lásd A Nemzetközi Jogi Bizottság 2011-ben elfogadott szerződésekhez fűzött fenntartásokra vonatkozó gyakorlati iránymutatásának 1.3.3 alpontját.

33 Lásd a római statútum 120. cikkét.

34 Lásd az 1951. évi genfi egyezmény 42. cikkét.

35 1950. évi római egyezmény 57. cikke

nek alkalmazásával lehet közelebb kerülni az igazsághoz, ez viszont óhatatlanul szubjektív műfaj, legalábbis az értelmezési tevékenység első fázisaiban. Nyilván a fenntartást megfogalmazó állam vagy nemzetközi szervezet értelmezi elsőként a szerződést és dönt úgy, hogy a fenntartása nem ellentétes a szerződés tárgyával és céljával. Minden ilyen esetben vélelmezni kell ugyanis, hogy a fenntartást tevő állam egyetért az egyezmény irányvonalával, vagyis tárgyával és céljával, különben nem kívánt volna annak részesévé válni. Ebből következik, hogy azt kell vélelmezni, hogy fenntartásával nem kívánta megsérteni a nem megengedett fenntartásokra vonatkozó szabályokat és a *pacta sunt servanda* elvét. Természetesen ezenkívül a többi részes állam is értelmezi a szerződést és az azzal szemben tett fenntartásokat, az is, amelyik azokkal szemben kifogást emelt, és az is, amelyik nem. Megjegyzendő, hogy a gyakorlatban az államok kifogásai nagyon gyakran hivatkoznak a szerződés tárgyára és céljára, így próbálva érvénytelennek nyilvánítani az ilyennek gondolt fenntartást. Ezenkívül tény az is, hogy a nem kellőképpen világos, esetleg a hazai jogra utaló általános fenntartás könnyen lehet, hogy a szerződés tárgyával és céljával ellentétes, vagyis érvénytelen. Természetszerűleg a *nemzetközi szervezetek alapító szerződései* is olyannak minősülnek, mint amelyekkel szemben nem tehető fenntartás, mivel az nagy valószínűséggel az egyezmény célját vagy tárgyát sértené. Ez alól kivételt jelenthet, ha a fenntartást az adott szervezet erre illetékes szerve elfogadja, kivéve, ha az egyezmény másképpen rendelkezik.[36] Az a szerv tekinthető a fenntartás elfogadására illetékesnek, amelyik dönt új tagok felvételéről, vagy jogosult az alapító okmányt módosítani, vagy jogosult a szerződés értelmezésére.[37]

d) Az elkésett fenntartások kérdése

Az állam vagy a nemzetközi szervezet nem fűzhet fenntartást a szerződéshez azt követően, hogy kinyilvánította szándékánt arra vonatkozóan, hogy a szerződés őt kötelezi. Ez alól kivétel, ha maga a szerződés másként rendelkezik, vagy az elkésett fenntartást egyetlen más állam sem kifogásolja.[38] Magyarul az utolsó lehetséges időpont – főszabály szerint – amikor még érvényesen tehető fenntartás, a nemzetközi szerződés kötelező hatályának elismerése (ratifikáció, jóváhagyás, elfogadás, csatlakozás, utódlási közlés, aláírás[39] stb.). Ezt követően ugyan meg lehet próbálkozni fenntartás tételével, de annak érvényességéhez az kell, hogy egyetlen további részes fél se kifogásolja azt, mivel utóbbi esetben a fenntartás egyetlen kifogás hatására is érvénytelené válik. Az is elképzelhető persze, hogy maga a szerződés rendelkezik úgy, hogy a kötelező hatály elismerése után is tehető fenntartás, ennek leggyakoribb módja az, hogy konkrét időtartamot állapít meg, amely alatt még megfogalmazható fenntartás.

e) Kétoldalú szerződések

A Nemzetközi Jogi Bizottság iránymutatása alapján a valamely állam vagy nemzetközi szervezet által a szöveg hitelesítését követően, de még a hatálybalépés előtt tett olyan egyoldalú nyilatkozat, amellyel az azt megfogalmazó a szerződés módosítását szeretné elérni, nem minősül a 2011. évi tervezet szerinti fenntartásnak.[40] Valójában kétoldalú szerződéshez nem fűzhető érvényesen fenntartás, és szűk körű multilaterális szerződéshez is általában csak akkor, ha azt valamennyi részes fél elfogadja.[41] A kétoldalú szerződésekkel összefüggésben ugyanis az egyezmény szövegében való megállapodást követően bármelyik fél által tett olyan egyoldalú nyilatkozat, amely érdemben érinti a szerződés szövegét, módosító javaslatként értékelhető, amely a másik fél elfogadása nél-

36 BRUHÁCS János (1998): *Nemzetközi jog I. Általános rész*. Budapest–Pécs, Dialóg Campus Kiadó, 111.

37 Lásd A Nemzetközi Jogi Bizottság 2011-ben elfogadott szerződésekhez fűzött fenntartásokra vonatkozó gyakorlati iránymutatásának 2.8.9. alpontját.

38 Lásd A Nemzetközi Jogi Bizottság 2011-ben elfogadott szerződésekhez fűzött fenntartásokra vonatkozó gyakorlati iránymutatásának 2.3. alpontját.

39 Abban az esetben, ha az aláírás a nemzetközi szerződés kötelező hatályának aláírását és nem pedig a szerződés szövegének hitelesítését jelenti.

40 Lásd A Nemzetközi Jogi Bizottság 2011-ben elfogadott szerződésekhez fűzött fenntartásokra vonatkozó gyakorlati iránymutatásának 1.6.1. alpontját.

41 BRUHÁCS János: i. m. 111.

kül nem tud hatályosulni. Jó példa lehet erre „*a Magyar Köztársaság és a Szlovák Köztársaság között 1995. március 19-én Párizsban aláírt szerződés a jószomszédi kapcsolatokról és a baráti együttműködésről*" (informális és ismertebb nevén: szlovák-magyar alapszerződés), amelynek kapcsán, és a ratifikációs eljárás során, a hitelesítés után a szlovák parlament egy határozatot fogadott el, amelyben szűkíteni akarta az alapszerződés tárgyi hatályát. Ennek a parlamenti határozatnak azonban az ismertetett okok miatt nincs nemzetközi jogi relevanciája.

Ha maga a szerződés eltérően nem rendelkezik, a fenntartást az azt tevő állam vagy nemzetközi szervezet bármikor, mások jóváhagyása nélkül visszavonhatja.[42] A visszavonás írásbeli közlést jelent.[43] A Nemzetközi Jogi Bizottság álláspontja szerint a fenntartást tett államok és szervezetek rendszeres időközönként kötelesek felülvizsgálni fenntartásaik indokoltságát, és ennek hiányában vissza kell vonniuk azokat.[44] Ezzel együtt is erősen vitatható, hogy létezne ilyen kötelezettség a nemzetközi szokásjogban. A Nemzetközi Jogi Bizottság ehelyütt ugyanis a *szerződések integritásának elvé*re utal, azonban ezt az elvet éppen a fenntartások XIX. századi megjelenése törte át, vagy gyengítette meg. A szerződések integritásának elve abszolút elvként ma már csak kétoldalú egyezmények esetében érvényesül, és röviden azt jelenti, hogy a szerződésnek a hitelesített szövegváltozat szerint a maga teljességében érvényesülnie kell, és nyilván megfelel a jogbiztonság követelményének. A fenntartást ugyanaz a személyi kör vonhatja vissza, aki annak megtételére jogosult volt, ami persze nem azt jelenti, hogy pontosan ugyanannak a funkciónak a betöltője teheti ezt meg, mint aki megfogalmazta annak idején. A szerződések jogáról szóló 1969. évi bécsi egyezmény értelmében a fenntartás akkor válik hatályossá – főszabály szerint – egy másik szerződő fél viszonylatában, amikor ez utóbbi a visszavonás tényéről értesült. A fenntartás – teljes – visszavonása azt jelenti, hogy az érintett szerződéses rendelkezés eredeti tartalommal alkalmazandó a visszavonó állam vagy nemzetközi szervezet és a többi részes fél között.[45] Lehetőség van a fenntartás részleges visszavonására is. Ebben az esetben arról van szó, hogy az azt megfogalmazó állam vagy nemzetközi szervezet korlátozza a saját fenntartásának jogi hatásait.[46] Az eredeti fenntartással szemben megfogalmazott kifogások változatlanul hatályban maradnak, azok kivételével, amelyek éppen a visszavont részt kifogásolták. Fontos szabály, hogy a részlegesen visszavont fenntartással szemben újabb kifogások nem tehetők.[47] Ez alól az egyetlen kivétel az az eset, amikor a részleges visszavonás diszkriminatív hatású.[48]

1.2. A fenntartások jelentősége az állam szempontjából

A nemzetközi szerződésekkel kapcsolatos fenntartásokra vonatkozó eljárásról a magyar belső jog először a – ma már nem hatályos – *nemzetközi szerződésekkel kapcsolatos eljárásról szóló 1982. évi 27. törvényerejű rendeletben* rendelkezett. A hivatkozott törvény meglehetősen tömören csak annyit mondott, hogy:

42 Lásd A Nemzetközi Jogi Bizottság 2011-ben elfogadott szerződésekhez fűzött fenntartásokra vonatkozó gyakorlati iránymutatásának 2.5.1. alpontját.

43 Lásd A Nemzetközi Jogi Bizottság 2011-ben elfogadott szerződésekhez fűzött fenntartásokra vonatkozó gyakorlati iránymutatásának 2.5.2. alpontját.

44 Lásd A Nemzetközi Jogi Bizottság 2011-ben elfogadott szerződésekhez fűzött fenntartásokra vonatkozó gyakorlati iránymutatásának 2.5.3.1 alpontját.

45 Lásd A Nemzetközi Jogi Bizottság 2011-ben elfogadott szerződésekhez fűzött fenntartásokra vonatkozó gyakorlati iránymutatásának 2.5.7. alpontját.

46 Lásd A Nemzetközi Jogi Bizottság 2011-ben elfogadott szerződésekhez fűzött fenntartásokra vonatkozó gyakorlati iránymutatásának 2.5.10. alpontját.

47 Lásd A Nemzetközi Jogi Bizottság 2011-ben elfogadott szerződésekhez fűzött fenntartásokra vonatkozó gyakorlati iránymutatásának 2.5.11. alpontját.

48 Uo.

„A kihirdető jogszabály tartalmazza (...)
c) a szerződéshez magyar részről fűzött fenntartásokat és nyilatkozatokat; (...)”[49]

Az 1982. évi 27. törvényt felváltó *„a nemzetközi szerződésekkel kapcsolatos eljárásról szóló 2005. évi L. törvény”* a fentieknél több rendelkezést szentel a fenntartásoknak. A korábbi szabályozással megegyezően a szerződést kihirdető magyar jogszabálynak tartalmaznia kell az azzal kapcsolatban tett fenntartásokat és más nyilatkozatokat.[50] „Ha a szerződéshez fűzött fenntartások vagy nyilatkozatok hiteles szövege kizárólag idegen nyelvű, a kihirdető jogszabály azok szövegét egyrészt az egyik hiteles – lehetőség szerint angol – nyelven, másrészt pedig hivatalos magyar nyelvű fordításban tartalmazza.”[51]

A nemzetközi szerződéshez Magyarország részéről tett fenntartásról és nyilatkozatról okiratot kell kiállítani, illetve az abban foglaltakról tájékoztatni kell a másik (többi) részes felet. Ezenkívül a nemzetközi szerződéshez Magyarország részéről a kötelező hatály elismerését követően tett nyilatkozatot a megtétele előtt a nemzetközi szerződést kihirdető jogszabályt módosító jogszabályban ki kell hirdetni.[52] A külpolitikáért felelős miniszter által vezetett nemzetközi szerződések tárának az egyezményekkel szemben tett, és Magyarországra valamilyen joghatást gyakorló nyilatkozatokat és a rájuk vonatkozó irányadó információkat (megtétel és visszavonás időpontja stb.) is tartalmaznia kell.[53] A nemzetközi szerződésekkel kapcsolatos eljárásról szóló 2005. évi L. törvény alkalmazásáról szóló – 2012. január 1-je óta nem hatályos - 1/2005. (X. 25.) KüM–IM együttes irányelv azt javasolta a jogalkotónak, hogy „a szerződéshez a Magyar Köztársaság részéről fűzött fenntartásokat, kifogásokat és nyilatkozatokat – ebben a sorrendben – a szerződés szövege után külön paragrafusban szükséges a kihirdető jogszabályban szerepeltetni.”[54] Az együttes irányelvet a jogalkotásról szóló 2010. évi CXXX. törvény (Jat.) 47. §-a helyezte hatályon kívül, illetve vonta vissza mint jogi iránymutatást. A Jat. értelmében a nemzetközi szerződések kihirdetett szövegéhez hasonlóan, az egyezményekhez fűzött és kihirdetett fenntartások szövegét is kizárólag fordítási hiba esetén lehet módosítani, mégpedig a kihirdető jogszabállyal megegyező szintű módosító jogszabállyal (törvény vagy kormányrendelet).[55]

Összehasonlítás alapján nyert adatok hiányában azt mondhatjuk vélelmezve, hogy Magyarország nem tartozik a nemzetközi szerződésekhez gyakran fenntartást fűző államok közé. Fenntartásaink zöme nagy valószínűséggel még a rendszerváltást megelőző időszakra, a Magyar Népköztársaság idejére eshet. Igaz, abban a korszakban nem folyhatott szuverén külpolitika, mivel mozgásterünket nagyban behatárolták a szovjet külpolitikai prioritások. A nem túl gyakori magyar fenntartásokból két eltérő következtetés is adódhat. Egyrészt elképzelhető, hogy Magyarország érdekelt a szerződések integritása elvének biztosításában azon szerződések vonatkozásában, amelyeknek a részesévé válik. Valóban, Magyarország és a vele azonos feltételekkel létező államok érdeke a nemzetközi kapcsolatokban az, hogy a viszonyok szabályozottak legyenek, és a nemzetközi jogi normák hatályosuljanak. Ugyanakkor megfontolandó az is, hogy a kevés számú fenntartás közvetetten nem a nemzetközi szerződésekkel kapcsolatos hazai eljárás hiányosságaira utalhat-e inkább? A fenntartás intézményétől nem kell tartani, hiszen jogszerű eszköze a multilaterális szerződések világának. Minden magyar szerződés-előkészítés során „nagyítóval” kell vizsgálni, hogy az adott dokumentum vajon a maga teljességében megfelel-e a magyar állam érdekeinek. Amennyiben nem, és a jogi lehetőség adott, fenntartással kell kivédeni az államérdek szempontjából problémás rendelkezéseket. A fenntartásokkal kapcsolatos ad hoc magyar jogalkotói hozzáállás és szakmai hiányosságok közvetett bizonyítéka lehet „a nemzetközileg védett személyek, köztük a diplomáciai képviselők ellen elkövetett bűncselekmények megelőzéséről és megbüntetéséről szóló, New Yorkban, az Egyesült Nemzetek Közgyűlése XXVIII. ülésszakán, az 1973. évi

49 Lásd a nemzetközi szerződésekkel kapcsolatos eljárásról szóló 1982. évi 27. törvényerejű rendelet 14. § c) pontját.
50 Lásd a nemzetközi szerződésekkel kapcsolatos eljárásról szóló 2005. évi L. törvény 10. § (1) bekezdés d) pontját.
51 Lásd a nemzetközi szerződésekkel kapcsolatos eljárásról szóló 2005. évi L. törvény 10. § (2) bekezdését.
52 Lásd a nemzetközi szerződésekkel kapcsolatos eljárásról szóló 2005. évi L. törvény 12/C. § (1) – (3) bekezdéseit.
53 Lásd a nemzetközi szerződésekkel kapcsolatos eljárásról szóló 2005. évi L. törvény 14. § (3) bekezdését.
54 Lásd a nemzetközi szerződésekkel kapcsolatos eljárásról szóló 2005. évi L. törvény alkalmazásáról szóló- 1/2005. (X. 25.) KüM–IM együttes irányelv 38. pontját.
55 Lásd a jogalkotásról szóló 2010. évi CXXX. törvény 8. § (2) bekezdését.

december hó 14. napján elfogadott egyezmény" esete, amelynek Magyarország is a részese. A szerződés kötelező hatályának elismerésekor a következő fenntartás tettük:

„A Magyar Népköztársaság nem ismeri el magára nézve kötelezőnek az egyezmény 13. Cikke (1) bekezdésének rendelkezéseit. E rendelkezések ellentétesek a Magyar Népköztársaság azon álláspontjával, hogy az államok közötti viták választott bírósági útra tereléséhez, vagy Nemzetközi Bíróság elé terjesztéséhez valamennyi érintett fél egyetértése szükséges."

Jóllehet az idézett fenntartást 1989. december 8-án visszavontuk,[56] annak szövegét a kihirdető jogszabály még mindig tartalmazza.[57]

56 „In a communication received on 8 December 1989, the Government of Hungary notified the Secretary-General that it had decided to withdraw the reservation in respect to article 13 (1) of the Convention made upon ratification. For the text of the reservation, see United Nations, *Treaty Series*, vol. 1035, 235." https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XVIII-7&chapter=18&clang=_en#EndDec/ (A letöltés dátuma: 2017. június 27.)

57 Lásd az 1977. évi 22. törvényerejű rendelet 3. §-át.

2. A FENNTARTÁSOKHOZ FŰZÖTT KIFOGÁSOK

2.1. A kifogásokról általában

A *kifogás* állam vagy nemzetközi szervezet által tett, és bárhogyan fogalmazott vagy nevezett egyoldalú nyilatkozat valamely fenntartással szemben, amellyel a kifogásoló állam vagy nemzetközi szervezet meg kívánja akadályozni, hogy a fenntartás a szándékolt hatást kiváltsa, vagy csak ellenzi a fenntartást.[58] Bármely részes állam vagy nemzetközi szervezet tehet kifogást a fenntartással szemben, függetlenül a fenntartás megengedettségétől.[59] Ez a jog a leendő részes feleket is megilleti, de kifogásuk csak a szerződés kötelező hatályának elismerésekor hatályosul.[60] A fenntartásokhoz hasonlóan a közösen tett kifogás is egyoldalú aktusnak minősül, és kizárólag írásban tehető.[61] A fenntartást kifogásoló állam azt is ellenezheti egyúttal, hogy a szerződés egésze hatályba lépjen a fenntartást tevő és azzal szemben kifogást emelő államok között.[62] Ezt a szándékot világosan ki kell fejezni a kifogásban.[63] A kifogás tételére és közlésére a fenntartásokra vonatkozó szabályokat kell megfelelően alkalmazni.[64] A kifogásnak, amennyire lehetséges indokolást is kell tartalmaznia.[65] A kötelező hatály elismerése előtt, de már a szerződés aláírása után tett kifogást nem kell a kötelező hatály elismerésének pillanatában megerősíteni.[66] A szerződés aláírása előtt bejelentett kifogást ugyanakkor természetesen később meg kell erősíteni.[67] A kifogás tételére 12 hónap áll rendelkezésre attól kezdődően, amikortól az állam vagy nemzetközi szervezet értesült egy másik részes fél által tett fenntartásról.[68] Az adott szerződés természetesen ettől eltérően is rendelkezhet.[69] Az „elkésett" kifogás nem fejti ki a szándékolt joghatást.[70] A fenntartáshoz hasonlóan a kifogás is bármikor visszavonható, kivéve, ha szerződés ettől eltérően rendelkezik.[71] A kifogás visszavonása kizárólag

58 Lásd A Nemzetközi Jogi Bizottság 2011-ben elfogadott szerződésekhez fűzött fenntartásokra vonatkozó gyakorlati iránymutatásának 2.6.1. alpontját.

59 Lásd A Nemzetközi Jogi Bizottság 2011-ben elfogadott szerződésekhez fűzött fenntartásokra vonatkozó gyakorlati iránymutatásának 2.6.2. alpontját.

60 Lásd A Nemzetközi Jogi Bizottság 2011-ben elfogadott szerződésekhez fűzött fenntartásokra vonatkozó gyakorlati iránymutatásának 2.6.3. alpontját.

61 Lásd A Nemzetközi Jogi Bizottság 2011-ben elfogadott szerződésekhez fűzött fenntartásokra vonatkozó gyakorlati iránymutatásának 2.6.4. és 2.6.5. alpontjait.

62 Lásd A Nemzetközi Jogi Bizottság 2011-ben elfogadott szerződésekhez fűzött fenntartásokra vonatkozó gyakorlati iránymutatásának 2.6.6. alpontját.

63 Lásd A Nemzetközi Jogi Bizottság 2011-ben elfogadott szerződésekhez fűzött fenntartásokra vonatkozó gyakorlati iránymutatásának 2.6.7. alpontját.

64 Lásd A Nemzetközi Jogi Bizottság 2011-ben elfogadott szerződésekhez fűzött fenntartásokra vonatkozó gyakorlati iránymutatásának 2.6.8. alpontját.

65 Lásd A Nemzetközi Jogi Bizottság 2011-ben elfogadott szerződésekhez fűzött fenntartásokra vonatkozó gyakorlati iránymutatásának 2.6.9. alpontját.

66 Lásd A Nemzetközi Jogi Bizottság 2011-ben elfogadott szerződésekhez fűzött fenntartásokra vonatkozó gyakorlati iránymutatásának 2.6.11. alpontját.

67 Uo.

68 Lásd A Nemzetközi Jogi Bizottság 2011-ben elfogadott szerződésekhez fűzött fenntartásokra vonatkozó gyakorlati iránymutatásának 2.6.12. alpontját.

69 Uo.

70 Lásd A Nemzetközi Jogi Bizottság 2011-ben elfogadott szerződésekhez fűzött fenntartásokra vonatkozó gyakorlati iránymutatásának 2.6.13. alpontját.

71 Lásd A Nemzetközi Jogi Bizottság 2011-ben elfogadott szerződésekhez fűzött fenntartásokra vonatkozó gyakorlati iránymutatásának 2.7.1. alpontját.

írásban történhet, és arra a fenntartásnál megismert szabályokat kell megfelelően alkalmazni.[72] A kifogás főszabályként abban az időpontban hatályosul, amikor azt közölték a fenntartás tett állammal vagy nemzetközi szervezettel.[73] Emellett arra is lehetőség van, hogy a kifogás hatályosulása a közléshez képest később következzen be, de ehhez az kell, hogy a kifogást visszavonó állam vagy nemzetközi szervezet jelölje meg a hatályosulás időpontját a visszavonó nyilatkozatban.[74] Ha a szerződés ezt kifejezetten nem tiltja meg, a kifogás részlegesen is visszavonható.[75] Ez a kifogás jogi hatásának szűkítését jelenti. Érdekesség, hogy a kifogás jogi hatását bővíteni is lehet, igaz csak a kifogás tételére nyitva álló határidő alatt.[76] Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy a kifogást tett állam vagy nemzetközi szervezet az eredeti kifogásához képest „erőteljesebb" kifogást – például a nemzetközi szerződés fenntartást tevő, és azt kifogásoló állam/nemzetközi szervezet közötti hatályba lépését kizáró – újabb kifogást is tehet, de szigorúan a főszabály szerinti 12 havi határidő alatt. Amennyiben egy részes fél nem kifogásolja a fenntartást az arra nyitva álló határidőn belül, úgy ezzel elfogadta azt. Ezt nevezzük a fenntartás hallgatólagos elfogadásának.[77] Emellett lehetőség van a fenntartást kifejezett elfogadására is, ennek viszont mindig írásban kell történnie.[78] A gyakorlatban természetesen jóval gyakrabban fordul elő a fenntartások hallgatólagos elfogadása. Lényeges, hogy a fenntartás elfogadása nem vonható vissza, vagy módosítható.[79]

2.2. A kifogások jelentősége az állam szempontjából

A nemzetközi szerződésekkel kapcsolatos eljárásról szóló 2005. évi L. törvény szerint:

„A nemzetközi szerződéshez fűzött fenntartáshoz Magyarország részéről tett kifogás megtételéről a miniszter a külpolitikáért felelős miniszterrel egyetértésben dönt, és a döntésnek megfelelő kifogást a külpolitikáért felelős miniszter teszi meg."[80]

A fenntartás hatása az, hogy „a fenntartásban előirányzott mértékben módosítja a fenntartást tevő államnak/nemzetközi szervezetek a másik féllel való viszonyában a szerződésnek azokat a rendelkezéseit, amelyekre a fenntartás vonatkozik; és ugyanebben a mértékben módosítja ezeket a rendelkezéseket, a másik félnek a fenntartást tevő állammal való viszonyában."[81] A fenntartás szövege más részes felek között természetesen nem érinti a szerződés szövegét.[82]

A „szerződések jogáról szóló 1969. évi bécsi egyezmény értelmében" a kifogás hatása az, hogy „azok a rendelkezések, amelyekre a fenntartás vonatkozik, a két állam között a fenntartás mértékéig nem alkalmazandók."[83] Azaz ilyen esetekben az érintett rendelkezésnek sem az eredeti szövege, sem pedig a fenntartással módosított szövegváltozata nem alkalmazható a fenntartást tett és arra válaszul kifogást bejelentő részes felek között. Ehelyett az eredeti szövegből csak azok a rendelkezésrészek hatályosulnak ebben a viszonylatban, amelyeket a fenntartás nem érintett. Ez alól kivétel, ha a kifogás

72 Lásd A Nemzetközi Jogi Bizottság 2011-ben elfogadott szerződésekhez fűzött fenntartásokra vonatkozó gyakorlati iránymutatásának 2.7.3. – 2.7.4. alpontjait.

73 Lásd A Nemzetközi Jogi Bizottság 2011-ben elfogadott szerződésekhez fűzött fenntartásokra vonatkozó gyakorlati iránymutatásának 2.7.35 alpontját.

74 Lásd A Nemzetközi Jogi Bizottság 2011-ben elfogadott szerződésekhez fűzött fenntartásokra vonatkozó gyakorlati iránymutatásának 2.7.6. alpontját.

75 Lásd A Nemzetközi Jogi Bizottság 2011-ben elfogadott szerződésekhez fűzött fenntartásokra vonatkozó gyakorlati iránymutatásának 2.7.7. alpontját.

76 Lásd A Nemzetközi Jogi Bizottság 2011-ben elfogadott szerződésekhez fűzött fenntartásokra vonatkozó gyakorlati iránymutatásának 2.7.8. – 2.7.9. alpontjait.

77 Lásd A Nemzetközi Jogi Bizottság 2011-ben elfogadott szerződésekhez fűzött fenntartásokra vonatkozó gyakorlati iránymutatásának 2.8.2. alpontját.

78 Lásd A Nemzetközi Jogi Bizottság 2011-ben elfogadott szerződésekhez fűzött fenntartásokra vonatkozó gyakorlati iránymutatásának 2.8.3. – 2.8.4. alpontjait.

79 Lásd A Nemzetközi Jogi Bizottság 2011-ben elfogadott szerződésekhez fűzött fenntartásokra vonatkozó gyakorlati iránymutatásának 2.8.13. alpontjait.

80 Lásd a nemzetközi szerződésekkel kapcsolatos eljárásról szóló 2005. évi L. törvény 14. § (4) bekezdését.

81 Lásd az 1986. évi bécsi egyezmény 21. cikk (1) bekezdését.

82 Lásd az 1986. évi bécsi egyezmény 21. cikk (2) bekezdését.

83 Lásd az 1986. évi bécsi egyezmény 21. cikk (3) bekezdését.

szándékai szerint megakadályozza a szerződés hatálybalépését a fenntartást tett és arra válaszul kifogást benyújtó államok/nemzetközi szervezetek között.

Magyarul, a valamely szerződés, valamely rendelkezésével szemben tett nem magyar fenntartással kapcsolatban a következőket kell a magyar közigazgatás szereplőinek mérlegelniük. Sérti-e hazánk érdekeit az, ha a Magyarország és egy másik ország között a multilaterális nemzetközi szerződés nem az eredeti szöveggel lép hatályba? Másképpen fogalmazva Magyarország a szerződés integritásában érdekelt? Emellett persze mindig azt is szükséges külön vizsgálni, hogy a külföldi fenntartással érintett szerződésrész milyen hatással van a magyar érdekekre. Ha a fenntartás sérti Magyarország érdekeit, akkor érdemes megfontolni a kifogás tételét azzal szemben. A kifogás persze erős eszköz, és lehetnek egyéb következményei is (szélsőséges esetben például jelentősen hathat a kétoldalú kapcsolatokra). Emiatt is van jelentősége annak, hogy a 2005. évi L. törvény alapján kifogás tételéhez a külpolitikáért felelős miniszter egyetértése is szükséges, aki a magyar érdek diplomáciai szempontú, míg a szakminiszter ugyancsak a magyar érdek, de szakmai aspektusú megítélését tudja elvégezni. A gyakorlatban a kifogás nem ritkán politikai eszköz az államok kezében, ezzel ugyanis viszonylag visszafogott formában tudják egy másik ország tudomására hozni a kétoldalú kapcsolatokra vonatkozó elégedetlenségüket.

FELHASZNÁLT IRODALOM:

BRUHÁCS János (1998): *Nemzetközi jog I. Általános rész*. Budapest–Pécs, Dialóg Campus Kiadó.
LACHS, Manfred (1962): *A többoldalú nemzetközi szerződések*. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó.

A Nemzeti Közszolgálati Egyetem kiadványa.

Nordex Nonprofit Kft. – Dialóg Campus Kiadó • www.dialogcampus.hu • www.uni-nke.hu • 1083 Budapest, Ludovika tér 2. • Telefon: 06 (30) 426 6116 • E-mail: kiado@uni-nke.hu • A kiadásért felel: Petró Ildikó ügyvezető • Olvasószerkesztő: Szarvas Melinda • Tördelőszerkesztő: Karácsony Fanni • Felelős szerkesztő: Karácsony Fanni

ISBN 978-615-5877-25-4 (PDF)
ISBN 978-615-5877-26-1 (EPUB)

A kiadvány a KÖFOP-2.1.1-VEKOP-15-2016-00001 „A közszolgáltatás komplex kompetencia, életpálya-program és oktatás technológiai fejlesztése” című projekt keretében készült el és jelent meg.

SZÉCHENYI 2020

Magyarország Kormánya

Európai Unió
Európai Szociális Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE